

Selbstbucher, Selbstbezetteler of Selbstadjustierer?

In Thema 3 van juni 2014 werd in het verslag van de Regiogroep West-Nederland gewag gemaakt van een vrachtbrief voor mijn Jugendstilverzameling. Aangezien zo'n verslag zich er niet voor leent om de hele problematiek rond dat stuk uit de doeken te doen, lijkt het mij goed om dat op deze plek alsnog te doen. Wellicht is dat voor veel Themalezers ook interessant.

Enige tijd geleden heb ik een *Begleitadresse* (vrachtbrief) (1) bemachtigd. Ik was daar zeer blij mee, omdat ik hiermee een bijzonder filatelistisch document had dat goed in mijn Art Nouveau- of Jugendstilverzameling paste. Ik beschouw het, gezien de opgedrukte postzegel als een postwaardestuk.

Op het stuk komen enkele Jugendstilaspecten voor, te weten de door de Oostenrijkse kunstenaar Koloman Moser ontworpen opgeplakte postzegels en een stempel met letters in Jugendstilschrift. De belangrijkste reden om het stuk aan te kopen was de afzender, de meubelfabrikant Gebrüder Thonet uit Wenen (met een fabriek in Bystritz). Dit bedrijf heeft namelijk ook Jugendstilmeubelen gefabriceerd. Bij deskundige clubleden heb ik geïnformeerd of dit stuk met dat oogmerk ook expositiewaardig was. Van hen kreeg ik een, in eerste instantie, teleurstellend antwoord. Het afzenderstempel heeft geen postaal karakter. Dus op grond daarvan is het stuk niet expositiewaardig. In tweede instantie kreeg ik te horen dat indien de firma een zogenaamde *Selbstbucher* was, het stuk wel voldeed om te exposeren. Ik wist op dat moment nog niet wat een *Selbstbucher* was. Het is een bedrijf (of instantie) dat een overeenkomst met de post (in dit geval de K.u.K. Österreichische Post) heeft om zelf het aantekenen van een stuk te registreren, het aantekensstrookje aan te brengen en een en ander later met de post af te rekenen. De *Selbstbucher* heeft in dat geval een postale handeling, te weten de registratie en het opplakken van het

aantekensstrookje, verricht en daarom is het aantekensstrookje het postale element van het postwaardestuk. Normaal staat de naam van de *Selbstbucher* ook in het aantekensstrookje (2 en 3). In het onderhavige geval staat er echter geen naam in het strookje maar wel meerdere nummers (4). Ook bestaat de mogelijkheid dat geen naam, maar een nummer als afzender werd gebruikt, maar dan moet je wel kunnen aantonen dat daarvan sprake is. In dit geval dus dat een van de drie nummers op het strookje het alternatief voor de naam Thonet is.

Het werd voor mij dus een uitdaging om erachter te komen of Thonet een *Selbstbucher* was. De enige oplossing die ik kon bedenken, was deze vraag voor te leggen bij een mij bekende voorzitter van een Oostenrijkse postzegelvereniging en bij de Oostenrijkse Bond van Filatelistenverenigingen, de VÖPh. Van de voorzitter kreeg ik bericht dat het hier om een *Paketnummernzettel* gaat en dat als Thonet een *Selbstbucher* zou zijn, de naam Thonet op het strookje gedrukt moest zijn. Dat was voor mij dus een negatieve uitkomst.

Van de VÖPh kreeg ik bericht dat, gezien het belang van de firma Thonet, het aannemelijk zou zijn dat Thonet een *Selbstbucher* was. Echter omdat het hier niet om gewone post gaat, werd mij aangeraden contact op te nemen met de in Zwitserland woonachtige specialist op het gebied van vrachtbrieven, de heer G. de Bellis. Dat heb ik dus gedaan.

Zijn eerste reactie was dat hij het begrip *Selbstbucher* niet kende. Maar hij gaat ervan uit dat daarmee hetzelfde wordt bedoeld als de termen die de Oostenrijkse Post daarvoor gebruikt, te weten *Selbstbezetteler*, respectievelijk *Selbstadjustierer*. Uit een door hem aan mij meegezonden bijlage blijkt dat het systeem van *Selbstbucher* ook bij vrachtbrieven voor pakketzendingen wordt toegepast. In deze bijlage

wordt niet van *Paketnummernzettel* maar van *Aufgabezettel* gesproken. Uit deze bijlage en de toelichting van De Bellis blijkt echter dat het onderhavige *Aufgabezettel* (4) geen kenmerken draagt waaruit blijkt dat er sprake is van een *Selbstbezetteler*. Die kenmerken zijn:

- het strookje zou een zendingnummer met een serieletter moeten hebben, bijv. 126-b;
- het zendingnummer zou een hoog nummer moeten zijn, bijv. 90 126;
- bij het zendingnummer zou een hoofd- of kleine letter in een afwijkende kleur gestempeld moeten zijn, bijv. 126Y.

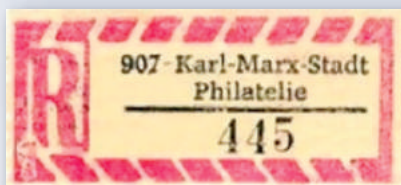
Dus weer een tegenvaller voor mij. Er is nog steeds geen sprake van een postale handeling door de firma Thonet.

De Bellis vroeg zich echter af of het "*sehr schöne Valuta-Stempel*" (5) iets met het begrip *Selbstbucher* te maken had. Alleen al daarom bevalt hem de vrachtbrief zeer goed en feliciteert hij mij met deze vondst. Hij stuurde ook een fotokopie mee van een bladzijde uit een rondzendbrief van de *ARGE Feldpost*. Daarop zijn zeventien valuta-stempels afgebeeld. De onderhavige met een Jugendstil-lettertype staat daar niet bij. Tot slot vroeg hij of ik nog eens wilde uitleggen wat wij onder *Selbstbucher* verstonden. Uiteraard heb ik de heer De Bellis bedankt voor zijn uitvoerig antwoord op de door mij gestelde vraag en hem uitgelegd waarom het stuk voor mij wat minder waarde had omdat Thonet geen *Selbstbezetteler* was. Daar stond weer tegenover dat het bijzondere Jugendstilstempel dat weer goed maakte.

Tot mijn verwondering ontving ik bijna een maand later weer een brief van De Bellis. Hij begon met de mededeling dat ik, hoewel er geen sprake was van een *Selbstbucher*, de Thonet-vrachtbrief niet te gering moest schatten, want op het stuk

1

2

3

4

staat een mooi valutastempel dat de firma Thonet zelf heeft laten maken en zelf op de vrachtbrief heeft geplaatst, terwijl vrachtbrieven van Thonet uit de betreffende periode zeldzaam zijn.

Uit een door De Bellis meegezonden kopie van een artikel over *Valuta-Kontrolle bei Paketsendungen nach dem Ausland (1917-1920)* blijkt echter dat tussen valutacontrole en het zelf registreren van aangetekende poststukken een zekere overeenkomst bestaat. Daarmee gloort weer enige hoop aan mijn filatelistische horizon, hetgeen uit de hieronder beschreven procedure zou moeten blijken.

Om tijdens de Eerste Wereldoorlog de kapitaalvlucht uit Oostenrijk naar het buitenland tegen te gaan en een aangepast deviezen- en valutabeleid mogelijk te maken, trof het ministerie van Financiën per 1 januari 1917 diverse beperkende maatregelen, zo ook voor het pakketverkeer met goederen naar het buitenland. Met het oog op de douaneafhandeling door

de post van uit te voeren goederen moest een door de *Österreichisch-ungarische Bank (Ö.-u. Bank)* opgestelde of medeondertekende verklaring bij de post overgelegd worden, waaruit bleek dat met de Deviezencentrale een overeenkomst over de levering van de valuta getroffen was. Ter beperking van de controlewerkzaamheden van de postbeambten werd tussen het ministerie van Financiën en de post een overeenkomst gesloten. Daarin werd geregeld dat bepaalde afzenders met wie de *Ö.-u. Bank* een valutaovereenkomst gesloten had, konden volstaan met het plaatsen van een zogenaamd valutastempel op de *Begleitadresse* en op het pakket zelf. Tevens werd geregeld dat deze zendingen in het zogenaamde door de *Ö.-u. Bank* gewaarmerkte *Postaufgabebuch* moesten worden geregistreerd. Dit boek moest bij de aanbidding van de zending bij de post overgelegd worden. Afhandeling van pakketten voorzien van het valutastempel maar zonder overlegging van het *Postaufga-*

bebuch was niet toegestaan.

Hier doet zich dus een sterk vergelijkbare situatie voor als bij de *Selbstbucher* van aangetekende stukken. Ik neem dus aan dat mijn vrachtbrief met het oog op het afzenderstempel van de firma Thonet expositiewaardig is.

Het zou mooi zijn als deze aanname door deskundige juryleden zou kunnen worden bevestigd. Ik houd mij dan ook aanbevolen voor hun deskundig oordeel.

P.S.

Volgens deel 24, 'Postwaardestukken' van de serie Filatelistische elementen (zie Thema 3 van juni 2014) moeten postwaardestukken onbeschadigd zijn, dus geen nietjes e.d. bevatten. Nou ik laat het kleine verroeste, 97 jaar oude nietje toch echt in de vrachtbrief zitten. Want wie wil nou niet zo'n antiek nietje in zijn verzameling? <